

РОМАНОВСЬКА Наталія,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 061 Журналістика,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник –

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
доцент кафедри журналістики,

Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Галина СИНОРУБ

**КОМУНІКАТИВНІ ВМІННЯ ЖУРНАЛІСТА
В УМОВАХ ВІЙНИ**

Сучасні збройні конфлікти кардинально змінюють умови роботи журналістів, висуваючи до них принципово нові вимоги як у професійному, так і в особистісному вимірах. В умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну особливої актуальності набуває проблема формування та розвитку комунікативних вмінь представників медіасфери, оскільки від їхньої спроможності якісно збирати, опрацьовувати та передавати інформацію залежить поінформованість суспільства про реальний перебіг подій. Водночас журналіст, який працює в умовах активних бойових дій, вимушений діяти в надзвичайно стислих часових рамках, нерідко ризикуючи власним життям, що суттєво ускладнює реалізацію навіть базових комунікативних функцій.

Поняття «комунікативні вміння» в контексті журналістської діяльності охоплює широкий спектр навичок: від уміння вести діалог і брати інтерв'ю до здатності адаптувати мовлення до різних аудиторій і каналів комунікації. У наукових працях дослідників медіасфери ці вміння розглядаються як інтегративна якість особистості журналіста, що забезпечує ефективну взаємодію з учасниками комунікативного процесу – джерелами інформації, колегами та аудиторією [4]. В умовах воєнного часу зазначені вміння набувають додаткових характеристик, зумовлених специфікою роботи в екстремальних умовах.

Науковці виокремлюють кілька ключових груп комунікативних вмінь, які є критично важливими для журналіста під час висвітлення збройного конфлікту:

– вербальні вміння – здатність чітко і стисло формулювати репортажі в умовах обмеженого часу та нестабільного зв'язку, добираючи точні факти й уникаючи зайвих емоцій; уміння коректно вживати військову термінологію та правильно передавати офіційні повідомлення без спотворення їх змісту;

– невербальні вміння – контроль власної поведінки під час спілкування з постраждалими, здатність зберігати спокій в екстремальних ситуаціях і транслювати впевненість аудиторії; зчитування невербальних сигналів співрозмовника з метою встановлення довіри та запобігання ретравматизації;

– вміння активного слухання – уважне й неупереджене сприйняття інформації від очевидців і учасників подій, здатність утримуватись від оціночних суджень та спрямовувати розмову у продуктивне русло;

– інтерв'ювання в умовах стресу – уміння встановлювати контакт з особами, що перебувають у стані шоку чи горя, не тиснути на співрозмовника та чітко розмежовувати журналістські та гуманітарні задачі.

Особливого значення в контексті воєнної журналістики набуває вміння працювати з різними категоріями співрозмовників: від військових і цивільних постраждалих до представників влади та міжнародних організацій. Кожна з цих груп потребує специфічного підходу, зумовленого як соціальним статусом, так і психологічним станом співрозмовника. Зокрема, спілкування з військовослужбовцями передбачає знання відповідного субкультурного коду, дотримання режиму інформаційної безпеки, а також уміння формулювати запитання так, щоб не порушити військову таємницю. Натомість інтерв'ювання мирних мешканців вимагає максимальної делікатності, емпатії та готовності перервати розмову, якщо стан людини погіршується [2].

Серйозним викликом для комунікативних вмінь журналіста стає феномен «втоми від співчуття» (*compassion fatigue*) – психологічне виснаження, яке виникає внаслідок тривалого занурення в трагічні події. Цей стан значно знижує якість комунікації, адже перевтомлений журналіст не здатен повноцінно слухати і реагувати на співрозмовника, відтворювати почуте без власних проєкцій, зберігати нейтральний і виважений тон. Саме тому одним із важливих вмінь журналіста в умовах війни стає здатність дбати про власне психологічне здоров'я – вчасно звертатися по підтримку, чергувати режими роботи та відпочинку, усвідомлювати межі власних ресурсів [5].

Окремої уваги заслуговує проблема комунікації в умовах інформаційної війни. Поряд із висвітленням реальних подій журналіст

змушений протистояти потужним маніпулятивним нарративам, що їх продукує ворожа пропаганда. Це потребує не лише розвинених навичок верифікації інформації, але й уміння доступно й переконливо пояснювати аудиторії механізми дезінформації, спростовувати фейки без зайвого їх поширення. Означена навичка поєднує в собі елементи критичного мислення, медіаграмотності та риторики [3].

Цифрова трансформація медіасередовища додає до переліку необхідних компетентностей уміння ефективно комунікувати через різні цифрові платформи – від соціальних мереж до мобільного мовлення. Журналіст у зоні бойових дій часто виступає одночасно репортером, оператором і редактором, тому навички мультиформатної комунікації стають базовими. Специфіка соціальних медіа вимагає окремого набору вмінь: лаконічності, уміння адаптувати матеріал під різні формати (текст, відео, інфографіка), а також навичок ведення прямих ефірів в умовах нестабільного інтернет-з'єднання [1].

Важливим аспектом комунікативної підготовки журналіста є також знання міжнародних стандартів висвітлення збройних конфліктів. Принципи безпечного інтерв'ювання травмованих осіб, розроблені такими організаціями, як Dart Center for Journalism and Trauma, передбачають конкретні комунікативні протоколи, дотримання яких дозволяє отримати якісний матеріал і водночас не завдати шкоди джерелу. Ознайомлення з цими стандартами та їх практичне відпрацювання є невід'ємною складовою фахової підготовки журналіста до роботи в зоні конфлікту [6].

Таким чином, комунікативні вміння сучасного журналіста в умовах війни є багатокомпонентною і динамічною системою, яка об'єднує традиційні журналістські компетенції з психологічною стійкістю, медіаграмотністю, цифровою гнучкістю та знанням міжнародних стандартів. Підготовка майбутніх журналістів має обов'язково включати спеціалізовані модулі з воєнної журналістики, зокрема практичні тренінги з комунікації в екстремальних умовах, симуляції інтерв'ювання постраждалих осіб та заняття з психологічної саморегуляції. Лише комплексний підхід до формування цих вмінь дозволить забезпечити якісне і відповідальне висвітлення збройних конфліктів.

Список використаної літератури

1. Вихованець Т. Комунікативна компетентність журналіста в умовах воєнного стану. *Журналістика*. 2023. № 1. С. 12–21.
2. Лазаренко О. Психологічна стійкість журналіста як складова його комунікативних вмінь. *Соціальні комунікації*. 2022. Вип. 8. С. 45–52.

3. Різун В. Теорія масової комунікації: підруч. для студ. галузі 0303 «Журналістика та інформація». Київ: Просвіта, 2008. 260 с.
4. Сербенська О. Культура усного мовлення. Практикум. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.
5. Шкляр В. Журналістика в умовах збройного конфлікту: міжнародні стандарти і українська практика. *Медіакритика*. 2023. URL: <https://mediacritique.com.ua/war-journalism>
6. Dart Center for Journalism and Trauma. Covering Conflict and Trauma: A Resource Guide. 2021. URL: <https://dartcenter.org/resources>